

УДК 331.5-053.81(477)«364»:331.101.262«366»

МИХАЙЛІЧЕНКО Любомир Володимирович
начальник речової служби (логістика) ЗСУ,
магістр спеціальності 051 Економіка
ОП управління персоналом та економіка праці
Запорізького національного університету
ORCID ID: 0000-0003-3545-0805
e-mail: lubomirmuhayluchenko@gmail.com

ДАШКО Ірина Миколаївна,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри управління персоналом і маркетингу
Запорізького національного університету
ORCID ID: 0000-0001-5784-4237
e-mail: irina.znu@i.ua

ЧЕРЕП Олександр Григорович,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри управління персоналом і маркетингу
Запорізького національного університету
ORCID ID: 0000-0002-3098-0105
e-mail: cherep2508@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ МОЛОДІЖНОГО РИНКУ ПРАЦІ ПІСЛЯ ВТОРГНЕННЯ РФ В УКРАЇНУ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МОЛОДІЖНОЇ РОБОЧОЇ СИЛИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

У статті розглядається питання ролі молоді у формуванні ринку праці в Україні в умовах військових викликів. Встановлено, що Україна переживає важкі часи, борючись з російською агресією та окупацією, що проявляється в економічних, людських, інфраструктурних, екологічних втратах для України. Визначено, що сучасна молодіжна політика проявляється через такі напрями: організаційно-соціальний, гуманітарний та політичний, що дає можливість реалізувати відповідний потенціал молоді, а сучасна молодіжна діяльність дає можливість сформувати нову державну політику щодо якісного різна основа. Особливу увагу приділено питанню здатності молоді відповідати на сучасні виклики та потреби часу, адже багато молодих людей в умовах бойових дій продовжують активно працювати, незважаючи на всі труднощі, які існують у питаннях безпеки, логістика, соціальне забезпечення тощо. Також визначено, що молодіжні організації за кордоном також активно допомагають в організації заходів політичного, гуманітарного та правозахисного характеру як для біженців, так і для України в цілому. Виявлено, що програмні дії, проекти, волонтерські ініціативи сучасної молоді відіграватимуть важливу роль у наслідуванні її патріотизму, активності, організованості, самопожертви, мотивації для наступних поколінь українців та можуть бути використані у формуванні молоді роботи за наступні періоди.

Ключові слова: ринок праці, молодь, молодіжна політика, державна політика, законодавче забезпечення, заробітна плата, стратегія, війна, міграція, мобілізація.

JEL classification: G11; L60; M21

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2024.3.27.33>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сьогодні молодь відіграє важливу роль в українському суспільстві та є невід'ємною частиною суспільної системи, що сприяє ефективному розвитку нації. Особливо це помітно на тлі російської агресії проти України. Сучасна молодь активно захищає її на фронті, працює в тилу, в інформаційній, гуманітарній, волонтерській сферах, адже під час будь-яких перетворень саме молодь є центром нових знань, ідей, можливостей, головним замовником гідного майбутнього та основний стратегічний ресурс держави і суспільства.

Водночас, реагуючи на виклики сучасності, молоді люди зуміли перепрофілювати свою діяльність і стали корисними в нових напрямках, необхідних для перемоги України над ворогом, особливо у питаннях національної безпеки, волонтерському русі та критичних сферах економіки, яка зазнає великої втрати. Так, наприклад, загальна сума прямих збитків економіці України від пошкодження та руйнування житлових і нежитлових будівель та інфраструктури, станом на 01.01.2023, становить 108,3 мільярда доларів або 2,9 трильйона гривень, втрати людських ресурсів – понад 5514 випадків загибелі та 7698 випадків поранень, понад 8 мільйонів людей стали внутрішніми мігрантами. Особливе занепокоєння викликає той факт, що більшість виїхали з України – це молоді, працездатні люди, які є опорою економіки будь-якої країни, тому так важливо реалізовувати правильну молодіжну політику в умовах міграції та безпекові виклики повернення вимушено переміщених осіб додому у повоєнний період.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Загальними теоретичними дослідженнями ринку праці займаються такі вітчизняні вчені, як: Федунчик Л. Г., Марчук О. Г., Кваша О. С. та багато інших. Однак сьогодні ринок праці в умовах воєнного стану набуває зовсім нових рис, дослідженням яких почали займатися такі вчені як Пищуліна О., Маркевич К., Жирій К., Бойко І., Березовська Р., Філатов В. та інші.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Стаття присвячена особливостям молодіжного ринку праці після вторгнення РФ в Україну та шляхи вдосконалення молодіжної робочої сили в післявоєнний період.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження молодіжного ринку праці після вторгнення РФ в Україну та шляхи вдосконалення молодіжної робочої сили в післявоєнний період.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Враховуючи те, що особливості молодіжного руху мають велике теоретичне та практичне значення, оскільки створює умови для саморозвитку та самореалізації молоді і водночас залучає молодь до суспільних процесів з метою поступального розвитку суспільства, видається актуальним досліджувати всі його елементи, звертаючи увагу на ті, які до сьогодні залишалися поза межами поглибленого інтересу вчених.

Стрімкий розвиток соціально-економічної ситуації в Україні сприяє необхідній розробці шляхів стабілізації суспільних процесів, а також одночасній реалізації якісних управлінських рішень, що відповідають за реалізацію та втілення інтелектуального та трудового потенціалу молодіжного суспільства, а їх перспективний розвиток обов'язково взаємопов'язаний із соціалізацією та соціально-економічною інтеграцією молоді. Від успішності молоді значною мірою залежить забезпечення подальшого розвитку Української держави в умовах військових викликів, що характеризується необхідністю реалізації ефективної молодіжної політики всередині держави, яка відповідатиме наявним потребам молоді та державним інтересам. Дисбаланс посилюється через міграцію українців до Європи та мобілізацію чоловіків. У Центрі зайнятості назвали найпотрібніші професії під час війни (рис. 1).

Загалом, сьогодні вітчизняний ринок праці співпрацює з секторами економіки, які

забезпечують базові потреби населення на тих територіях, де не ведуться бойові дії – енергетика, логістика, медицина, сектор харчової промисловості [6].

Зазначається, що зі свого боку сільгоспідприємства переважають серед тих, хто не змінив чи навіть підвищив зарплатню. За оцінками фінансистів, зарплати у травні були на 10-60% нижчими за довоєнні (залежно від виду діяльності) (рис. 2) [5].

Доходи домогосподарств підтримуються соціальними виплатами, підвищенням пенсій та

зростанням грошових виплат військовим. За даними НБУ, стабілізувалася частка підприємств (понад 30%), які суттєво скоротили працівників та не змінили їхню кількість. Середньозважений рівень зайнятості покращився, що пояснюється сезонністю. Крім того, він все ще на 25% нижчий, ніж до війни (на 40% на початок березня). Зростання кількості вакансій суттєво поступається приросту резюме навіть для фахівців ІТ [5].

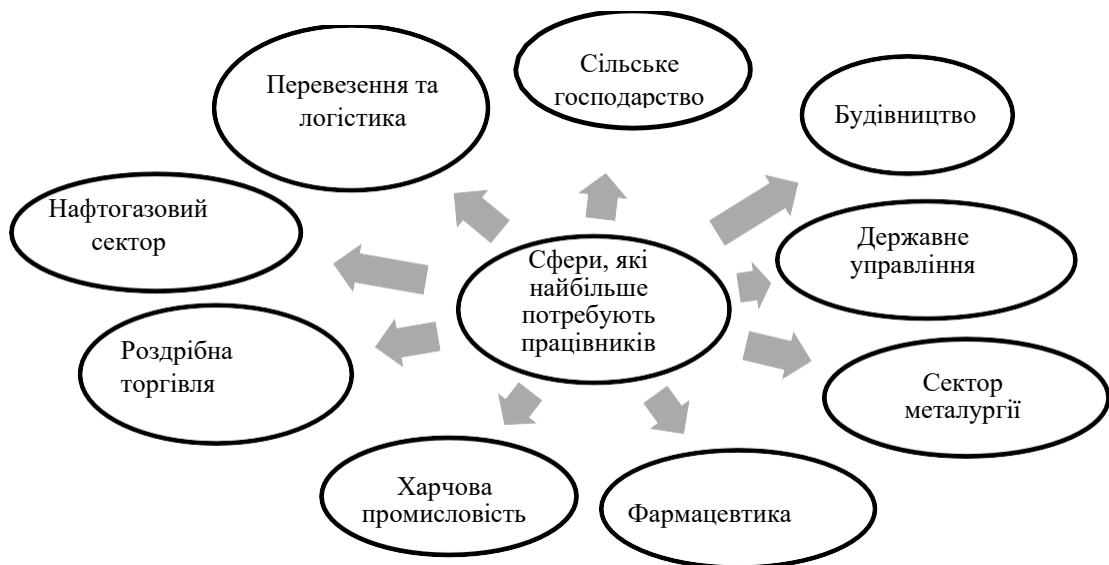

Рис. 1. Сфери, які найбільше потребують працівників за даними Державної служби зайнятості

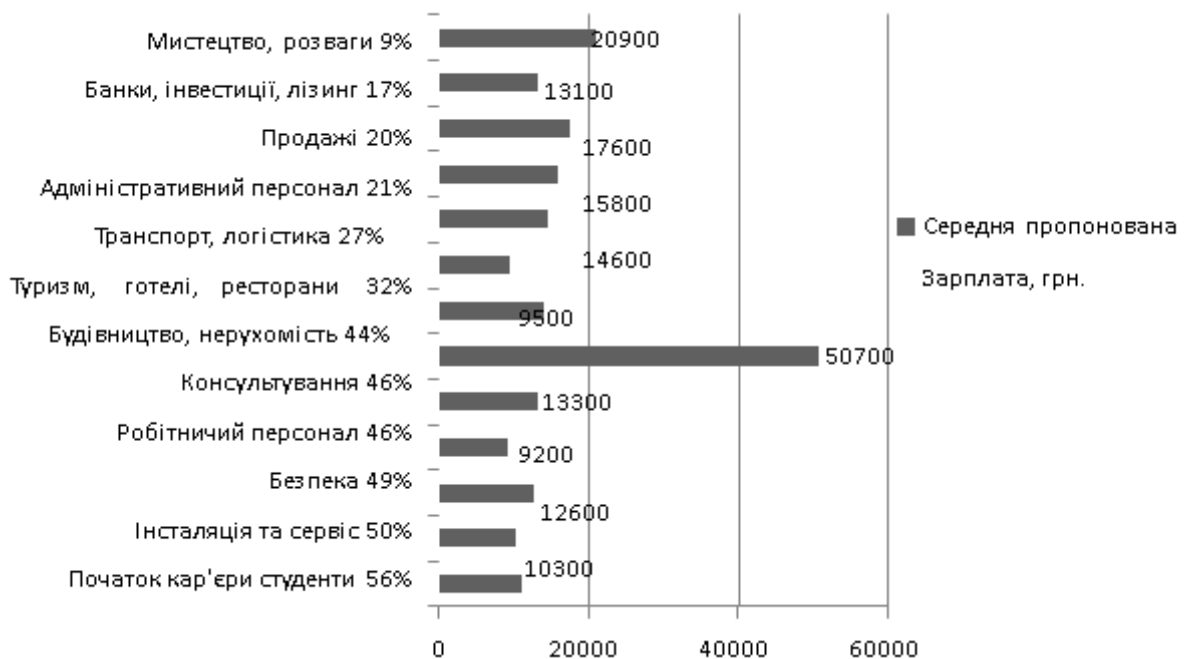

Рис. 2. Середня пропонована зарплата та відсоток її зниження в травні в порівнянні з довоєнним періодом
Джерело: побудовано авторами за даними [5]

Далі з відновленням економіки, поживленням попиту на робочу силу номінальні зарплати швидко зростатимуть і перевищать довоєнний рівень вже у 2024 році. Але через інфляцію реальні зарплати навіть наприкінці 2025 року будуть усе ще нижчими за довоєнний рівень [5].

Сьогодні активно розвивається рання соціалізація молоді шляхом залучення її до пізнавальної та трудової діяльності на початкових етапах життя, збільшення тривалості навчання, соціально-політичної адаптації, стабілізації сімейно-побутового становища тощо. зазначив, що, не враховуючи неможливості визначення вікових меж молоді, існуюче суспільство виділяє її в самостійну соціально-демографічну групу.

Державна молодіжна політика втілює інтереси держави щодо цієї групи населення, її погляд у майбутнє та адекватність політичного курсу, створює необхідні умови, гарантії для соціального становлення та розвитку молодого покоління.

Ефективність молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації значною мірою залежить лише від єдності та координації дій виконавчої влади, місцевого самоврядування та представництва молоді.

Понад року в Україні триває війна, тому не лише дорослі, а й молодь, у тому числі діти, докладають зусиль, аби наблизити перемогу. Діти малюють і продають малюнки, займаються волонтерством, допомагають потребуючим сусідам і містянам, підтримують рідних і близьких, допомагають у ремонті зруйнованого житла, стежать за пересуванням ворожих військ, передають інформацію армії, підтримують і організують патріотичні акції. Старша молодь захищає Батьківщину на фронті та допомагає в тилу, займається гуманітарними, правоохоронними та волонтерськими проектами.

Під час соціалізації молоді наявність суперечностей, пов'язаних із соціально-економічними та політичними трансформаціями суспільства, є досить поширеним явищем, однак у воєнний час, коли молодь має спільну мету, тоді зникають протиріччя і єдина мета перемогти ворога об'єднує молодь. Віримо, що у повоєнний час тема відновлення України буде тією об'єднуючою ідеєю, яка буде спільною для української молоді.

Соціально-психологічна складова молодості виникає з мотивацією вибору майбутньої професії, яка формує активну соціально-політичну позицію суспільства, рівень професіоналізму, матеріальне забезпечення та добробуту в родині.

Молоде покоління є найкреативнішою силою, яка забезпечує підтримку модернізації держави та бере активну участь у реалізації та досягненні заявлених владою цілей щодо створення нового технологічного суспільства. Значну роль у реалізації інноваційної політики відіграє молодь. З віком ця соціальна група, порівняно з іншими, є найбільш сприйнятливою до інновацій. Вона частіше готова ризикувати в умовах невизначеності, до речі, цей тренд, як модель поведінки молоді, дотримується в багатьох країнах світу. Безперечно, молоде покоління має переваги порівняно з іншими соціальними групами: воно легше адаптується до мінливого середовища, має високий рівень мобільності, активне.

Досвід останніх десятиліть переконливо доводить, що сталий розвиток демонструють ті суспільства, які змогли акумулювати та забезпечити ефективно використання інтелектуальних ресурсів та інноваційного потенціалу, основним носієм якого є молоде покоління.

Тому одним із важливих завдань державотворення є забезпечення належних умов для всебічного розкриття потенціалу молоді, її повноцінної участі в усіх сферах суспільного життя.

При цьому необхідно враховувати, що молодь, як соціально-вікова група, має ряд особливостей:

1) молоді люди розрізняють несформованість ціннісних, духовно-етичних орієнтирів та відсутність життєвого досвіду, що підвищує вірогідність помилкового вибору при прийнятті відповідальних рішень;

2) молодь характеризується неповною включеністю в існуючі соціально-економічні відносини. Водночас саме молодь найбільшою мірою забезпечує соціальну мобільність і є джерелом економічної ініціативи;

3) у молоді є власні цілі та інтереси, які не завжди збігаються з цілями та інтересами суспільства в цілому;

4) молодь виконує особливі соціальні функції (успадковує досягнутий рівень розвитку суспільства; формує образ

майбутнього та несе функцію суспільного відтворення; є основою «нової» постіндустріальної економіки, розвитку її високого рівня); технічні галузі, а також наука і культура складають основну частину особового складу силових структур, відповідальних за забезпечення правопорядку і безпеки країни).

Комплексна та послідовна державна молодіжна політика покликана забезпечити високу ефективність реалізації соціальних функцій молоді, що є найважливішим фактором сталого розвитку суспільства та успішного вирішення завдань, що стоять перед державою.

Таким чином можна зробити висновок, що повномасштабна війна в Україні ставить багато викликів перед усіма українцями, незалежно від того, де вони проживають і до якої сфери життя належать. Нові завдання постали перед психологічними службами, які працюють на підтримку психічного здоров'я дітей і дорослих. Попередні дослідження та гіркий досвід інших країн, які постраждали від збройних конфліктів, показують, що принаймні кожна п'ята людина матиме негативні наслідки для психічного здоров'я, а кожна десята відчує ці наслідки на рівні середнього або тяжкого захворювання.

«З кожним днем кількість людей, які відчуватимуть наслідки для свого психічного здоров'я, буде зростати. Навіть ті, хто зміг витримати перші місяці війни, будуть психічно виснажені, тому що звання до

постійної війни також може мати негативні наслідки. негативний вплив на психічне здоров'я. За нашими попередніми прогнозами на момент війни близько 15 мільйонів українців у майбутньому потребуватимуть психологічної підтримки, з них приблизно 3-4 мільйонам потрібно буде виписати ліки», – зазначив Міністр охорони здоров'я Віктор Ляшко, представивши результати експрес-аудиту послуг з психіатричної допомоги, які надаються державними органами.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Відповідно, ми вважаємо, що необхідно розробити відповідні стратегії для збереження позитивної та конструктивної спрямованості на продовження діяльності державних та громадських організацій для молоді, незважаючи на різноманітні виклики воєнного часу. Отже, можемо констатувати, що в майбутньому, враховуючи визначення на законодавчому рівні державної молодіжної політики як пріоритетного та специфічного напрямку в діяльності держави, виникає необхідність максимального залучення молоді до програм відбудови повоєнної України. Для цього необхідно враховувати економічні, соціальні, історичні, культурні особливості та можливості розвитку України, враховуючи зарубіжний досвід державної підтримки молоді.

Література

1. Васильців Т., Левицька О., Рудковський О. Структурні диспропорції і дисбаланси ринку праці областей Карпатського регіону України в умовах війни: тенденції, загрози, орієнтири політики стабілізації й використання можливостей. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-37> (дата звернення 20.07.2024).
2. Дашко І. М., Череп О. Г., Михайліченко Л. В. Формування пропозиції робочої сили на підприємствах України у воєнний та післявоєнний періоди. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. № 5(322). С. 57-64. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/?p=19438> (дата звернення 20.07.2024).
3. Кваша О. С. Ринок праці в Україні: аналіз сучасного стану та перспективи розвитку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2022. Випуск 22. URL: <http://surl.li/srzic> (дата звернення 20.07.2024).
4. Федунчик Л. Г. Ринок праці в Україні: проблеми та напрями їх вирішення. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2016. № 2. С. 31.
5. Лібанова Е. Війна з Росією: як дати роботу біженцям і що робити після. *Дзеркало тижня* 16.03.2022. 2022. URL: <http://surl.li/lmesn> (дата звернення 21.07.2024).
6. Стратегічна ціна російської агресії для економіки України / за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2022. 67 с. URL: <http://surl.li/lmeuf> (дата звернення 21.07.2024).
7. Аналітична записка МОП. Вплив кризи в Україні на сферу праці: попередні оцінки. URL: <http://surl.li/srzkh> (дата звернення 21.07.2024).
8. Конкуренція зросла, але є шанс знайти роботу! Що відбувається на ринку праці в червні.

URL: <http://surl.li/srzko> (дата звернення 22.07.2024).

9. Як проходить адаптація до роботи в умовах війни – досвід великих компаній. URL: <https://www.work.ua/articles/work-in-team/2870/> (дата звернення 22.07.2024).

10. Як війна впливає на ринок праці та що чекає шукачів роботи? URL: <https://careerhub.in.ua/viyna-ta-rynok-praci/> (дата звернення 23.07.2024).

11. Дашко І. М., Михайліченко Л. В. Розвиток економіки України під час війни. *Молодий вчений*. № 4(128) 2024. С. 198-202. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6177> (дата звернення 24.07.2024).

12. Дашко І. М., Череп О. Г., Михайліченко Л. В. Соціально-економічна оцінка діяльності захисту населення в напрямку регулювання зайнятості населення. *Економічний простір: збірник наукових праць*. 2022. № 182. С. 111-116. URL: <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1200> (дата звернення 24.07.2024).

References

1. Vasylytsiv T., Levytska O. and Rudkovskiyi O. (2022) *Strukturni dysproporcii i dysbalansy rynku pratsi oblastei Karpatskoho rehionu Ukrainy v umovakh viiny: tendentsii, zahrozy, oriientyry polityky stabilizatsii y vykorystannia mozhlyvosti* [Structural Disproportions and Imbalances in the Labor Market of the Carpathian Region of Ukraine in the Context of War: Trends, Threats, Policy Guidelines for Stabilization and Use of Opportunities]. *Economy and society*. Vol. 37. Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-37> (Accessed 20 July 2024) (in Ukrainian)

2. Dashko I. M., Cherep O. H. And Mykhailichenko L. V. (2023). *Formuvannia propozytsii robochoi sylu na pidpriemstvakh Ukrainy u voiennyi ta pisliavoiennyi periody* [Formation of Labor Supply at Ukrainian Enterprises in the Wartime and Postwar Periods]. *Bulletin of Khmelnytsky National University*. Vol. 5(322). Pp. 57-64. Available at: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/?p=19438> (Accessed 20 July 2024) (in Ukrainian)

3. Kvasha O. S. (2018) *Rynok pratsi v Ukraini: analiz suchasnoho stanu ta perspektyvy rozvytku* [The labor market in Ukraine: analysis of the current state and prospects for development]. *Global and national economic*. Vol. 22. Available at: <http://surl.li/srzic> (Accessed 20 July 2024) (in Ukrainian)

4. Fedunchyk L. H. (2016) *Rynok pratsi v Ukraini: problemy ta napriamy yikh vyrishennia* [The labor market in Ukraine: problems and ways to solve them] *Labor market and employment*. Vol. 2. P. 31.

5. Libanova E. (2022) *Viina z Rosiieiu: yak daty robotu bizhentsiam i shcho robyty pislia* [War with Russia: how to give jobs to refugees and what to do after]. *Mirror of the week* 16.03.2022. Available at: <http://surl.li/lmesn> (Accessed 21 July 2024) (in Ukrainian)

6. Zhalila Ya. A. (2022) *Stratehichna tsina rosiiskoi ahresii dlia ekonomiky Ukrainy* [The strategic price of Russian aggression for the economy of Ukraine]. Kyiv: NISD, 67 p. Available at: <http://surl.li/lmeuf> (Accessed 21 July 2024) (in Ukrainian)

7. *Analychna zapyska MOP. Vplyv kryzy v Ukraini na sferu pratsi: poperedni otsinky* [Analytical note of the ILO. The impact of the crisis in Ukraine on the labor sphere: preliminary assessments]. Available at: <http://surl.li/srzkh> (Accessed 21 July 2024) (in Ukrainian)

8. *Konkurentsia zrosla, ale ye shans znaity robotu! Shcho vidbuvaietsia na rynku pratsi v chervni* [Competition has increased, but there is a chance to find a job! What happens in the labor market in June]. Available at: <http://surl.li/srzko> (Accessed 22 July 2024) (in Ukrainian)

9. *Iak prokhydyt adaptatsiia do roboty v umovakh viiny – dosvid velykykh kompanii* [How is adaptation to work in war conditions – the experience of large companies]. Available at: <https://www.work.ua/articles/work-in-team/2870/> (Accessed 22 July 2024) (in Ukrainian)

10. *Iak viina vplyvaie na rynek pratsi ta shcho chekaie shukachiv roboty?* [How does the war affect the labor market and what awaits job seekers?]. Available at: <https://careerhub.in.ua/viyna-ta-rynok-praci/> (Accessed 23 July 2024) (in Ukrainian)

11. Dashko I. M. And Mykhailichenko L. V. (2024). *Rozvytok ekonomiky Ukrainy pid chas viiny. Rozvytok ekonomiky Ukrainy pid chas viiny*. [The development of Ukraine's economy during the war]. *A young scientist*. Vol. 4(128). Pp. 198-202. Available at: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6177> (Accessed 24 July 2024) (in Ukrainian)

12. Dashko I. M., Cherep O. H. and Mykhailichenko L. V. (2022). *Sotsialno-ekonomichna otsinka diialnosti zakhystu naseleння v napriamku rehuliuвання zainiatosti naseleння* [Socio-economic assessment of the activity of population protection in the direction of employment regulation]. *Economic space: a collection of scientific papers*. Vol. 182. Pp. 111-116. Available at: <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1200> (Accessed 24 July 2024) (in Ukrainian)

Abstract**MYKHAILICHENKO Liubomyr, DASHKO Iryna, CHEREP Oleksandr**
Features of the youth labor market after the invasion of russia in Ukraine and ways to improve the youth labor force in the post-war period

The article examines the role of youth in shaping the labor market in Ukraine in the context of military challenges. It is established that Ukraine is going through difficult times, fighting against Russian aggression and occupation, which is manifested in economic, human, infrastructural, and environmental losses for Ukraine. It is determined that modern youth policy is manifested through the following areas: organizational, social, humanitarian and political, which makes it possible to realize the relevant potential of young people, and modern youth activities make it possible to form a new state policy on a qualitative basis. Particular attention is paid to the issue of the ability of young people to respond to modern challenges and needs of the time, as many young people in the context of hostilities continue to work actively, despite all the difficulties that exist in terms of security, logistics, social security, etc. It has also been determined that youth organizations abroad also actively assist in organizing political, humanitarian and human rights events for both refugees and Ukraine as a whole. It is found that the program activities, projects, and volunteer initiatives of modern youth will play an important role in imitating their patriotism, activity, organization, self-sacrifice, and motivation for future generations of Ukrainians and can be used in the formation of youth work for the next periods.

Keywords: labor market, youth, youth policy, state policy, legislative support, wages, strategy, war.

Стаття надійшла до редакції 25.08.2024 р.

Бібліографічний опис статті:

Михайліченко Л. В., Дашко І. М., Череп О. Г. Особливості молодіжного ринку праці після вторгнення РФ в Україну та шляхи вдосконалення молодіжної робочої сили в післявоєнний період. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 3. С. 27-33.

Mykhailichenko L., Dashko I., Cherep O. (2024) Features of the youth labor market after the invasion of russia in Ukraine and ways to improve the youth labor force in the post-war period. *Innovation and Sustainability*, no. 3, pp. 27-33.

